

*Editat de
Adrian Leftwich*

CE ESTE POLITICA?

*Traducere de
Sergiu Gherghina și
George Jiglău*

 PUBLISHING
2010

© CA Publishing, 2010, pentru versiunea în limba română

© Polity Press, 2004

Capitolul 9 © Adam Swift

Prima ediție publicată în 2004 de Polity Press Ltd.

Republicată în 2005, 2007, 2008 (de două ori), 2009

Published by arrangements with Polity Press, Great Britain

Publicat cu acordul Polity Press, Marea Britanie

Coperta: *Gyulai Tamás (WDS Center) www.wdscenter.ro*

Redactor: *George Jiglău*

Index: *Ioana Herbel*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Ce este politica? / ed.: Adrian Leftwich ; trad.: Sergiu Gherghina, George

Jiglău. - Cluj Napoca : CA Publishing, 2010

Bibliogr.

Index

ISBN 978-606-92680-2-5

I. Leftwich, Adrian (ed.)

II. Gherghina, Sergiu (trad.)

III. Jiglău, George (trad.)

32

Editura CA Publishing

www.ca-publishing.ro

Cluj-Napoca, B-dul Eroilor nr. 34, ap. 3

Cuprins

<i>Prefață (Adrian Leftwich)</i>	7
<i>Contributorii</i>	11
1 Gândirea politică: despre politica politicii Adrian Leftwich	14
2 Politica se referă la guvernare B. Guy Peters	39
3 Politica și utilizarea forței Peter P. Nicholson	60
4 Marxismul și politica Alex Callinicos	73
5 Politica drept formă de conducere: politica, cetățenia și democrația Bernard Crick	89
6 Politica drept alegere colectivă Albert Weale	112
7 Abordarea politică a comportamentului uman: oameni, resurse și putere Adrian Leftwich	129
8 Politica dincolo de limite: o perspectivă feministă Judith Squires	152

Cuprins

9 Filosofia politică și politica	171
Adam Swift	
10 Există o concepție islamică asupra politicii?	186
Salwa Ismail	
11 Politica, expresie a unei politici globale distorsionate	208
Anthony McGrew	
12 Politica dacă natura ar conta	228
Neil Carter	
<i>Index</i>	244

Prefață

Adrian Leftwich

ACEASTĂ carte este bazată pe o colecție de eseuri despre diferite concepții asupra politicii publicate în urmă cu 20 de ani (Leftwich, 1984). Acea ediție a apărut dintr-o serie de discuții de la începutul anilor 1980 din cadrul Catedrei de Științe Politice de la Universitatea din York, din Marea Britanie, despre modul în care ar trebui structurat syllabus-ul pentru nivelul de licență de la York astfel încât studenții să primească o introducere cât mai bună în știința politicii. A reieșit repede din aceste discuții că una dintre problemele cheie care au influențat diferențele de abordare a conținutului și structurii unui program de studii de licență era aceea că mulți, dacă nu toți dintre noi, înțelegeau foarte diferit ce anume înseamnă „politica” și ce nu. Pentru noii studenți care luau primul contact cu disciplina acest lucru ar putea părea surprinzător, dar nu și pentru colegi și pentru generațiile mai înaintate de studenți, de vreme ce orice autor cu experiență din domeniu va ști că o concepție a politicii pe care cineva o adoptă influențează în mod direct nu doar întrebările pe care le pune, ci și cadrul de analiză pe care îl folosește și, într-o anumită măsură, practicile sale politice. Astfel, ni s-a părut că ar putea fi util dacă am putea articula mai concret și mai amplu care erau aceste concepții diferite asupra politicii. Speram că acest demers va ajuta cel puțin la clarificarea unor astfel de distincții și în același timp va evidenția zonele în care se suprapun. Dar speram și că o carte de eseuri despre acest subiect va contribui la atingerea scopului important de a introduce noii studenți (atât de la nivel de licență, cât și de la nivel post-universitar) în gama de abordări pe care le vor întâlni (sau pe

care ar trebui să le cunoască) în disciplinele politice, științelor politicii sau, sub denumirea sa de acum ceva mai veche și mai demnă, de guvernământ. Cartea apărută în 1984 a fost fructul acestor demersuri.

Cartea a fost folosită la scară largă în Marea Britanie și nu numai (de exemplu, în Australia și Africa de Sud) - și a fost tradusă în spaniolă pentru Mexic și alte țări din America Latină. Tirajul s-a epuizat la începutul anilor 1990. În ciuda multor solicitări pentru o ediție nouă, nu a existat oportunitatea de a o revizui și de a o republica până de curând, când David Held și Louise Knight de la Polity din Cambridge m-au convins să editez cartea de față.

Ca și în cazul ediției din 1984, scopul central al acestei cărți este să constituie o introducere pentru cititorii care studiază formal politica pentru prima dată, să le prezintă o serie de înțelesuri diferite atașate cuvântului „politică”. Sperăm că aceasta îi va ajuta să își situeze propria înțelegere, propriile studii și propria gândire într-un context comparativ mai amplu și în cadrul mai multor concepții concurente. Pe parcursul ei, folosirea cuvântului „politică”, scris cu literă mică, se referă la activitatea concretă de peste tot din lume, în timp ce „Politica”, cu literă mare, sau științele politice se referă la disciplina academică, adică la studiul vieții politice. Gândindu-se în special la un public aflat la nivel de licență, toți autorii și-au organizat contribuțiile în jurul unei întrebări cheie care constituie titlul cărții: ce este politica?

Un al doilea obiectiv al cărții este acela de a folosi aceste concepții diferite asupra politicii pentru a stimula dezbateri între studenți și profesori deopotrivă, nu doar despre natura politicii ca activitate, dar și despre științe politice ca disciplină. Nu există nimic mai important pentru orice fel de disciplină decât o auto-evaluare regulată și extinsă, precum și o dezbateri, despre focusul său esențial și preocupările și abordările fundamentale.

Trei dintre eseurile din ediția din 1984 (de Alex Callinicos despre abordarea marxistă a politicii, de Peter Nicholson despre politica sub aspectul forței și de Albert Waele despre politica sub formă de alegere colectivă) au fost reluate, dar fiecare a fost revizuit și actualizat substanțial. Propriile mele capitole (despre gândirea politicii și despre abordarea politică a comportamentului uman) duc mai departe niște idei evidențiate în ediția din 1984, dar aduc și argumente noi. Toate

celelalte capitole sunt noi și focusul fiecăruia reflectă o contribuție distinctă la dezbateră continuă despre natura politicii. Deși a existat un capitol în ediția din 1984 despre politică din perspectiva preocupării pentru guvernământ, noul capitol de B. Guy Peters se referă la *guvernare*, care este mai amplu conceptual și încorporează noțiuni derivate din noul instituționalism. Noul capitol al lui Bernard Crick reia și promovează teza pe care a prezentat-o inițial în studiul său clasic *In Defence of Politics*, conform căreia politica este o formă distinctă de conducere și nu toate formele de conducere sunt o expresie a politicii. Judith Squires prezintă o concepție feministă asupra politicii și arată cum și de ce această concepție a ajutat la lărgirea înțelegerii noastre a domeniului politicii și legătura sa indisolubilă cu relațiile de putere, fie între sau în interiorul societăților sau zonei domestice. Observațiile lui Neil Carter despre interacțiunile om-natură care ar reprezenta în sine un proces politic sporesc această conexiune amplă a politicii și, mai mult, ne reamintesc că societățile umane sunt o parte intrinsecă a mediului. Într-un alt capitol, Adam Swift arată pe scurt cât de importantă este filosofia politică pentru înțelegerea politicii în contribuția sa la dezvoltarea unei gândiri clare despre probleme complexe, iar Salwa Ismail oferă o analiză foarte importantă a concepțiilor islamice asupra politicii. Ea argumentează cu multă eficiență că noțiunile occidentale simpliste despre o înțelegere unică a politicii în Islam (conform căreia aceasta ar fi separată de religie) sunt profund eronate și că există debateri și o varietate amplă de moduri de gândire cu privire la politică în discursurile islamice, la fel ca în cele occidentale. În fine, tindem să ne gândim la politică sub forma pe care o ia în statele națiune și la faptul că relațiile internaționale privesc relațiile dintre state. Tony McGrew arată în noul său capitol că interpenetrarea proceselor naționale și internaționale fac această distincție aproape inutilă.

Putem citi fiecare dintre aceste capitole și să aprecia unicitatea fiecărei concepții individuale asupra politicii și implicit contribuția pe care fiecare o aduce la propria noastră definire și înțelegere a politicii. Dar la fel putem vedea preocupări care se suprapun și care converg cu privire la anumite teme comune și, în special, cu privire la putere: sursele sale, formele sale; utilizări, abuzuri și efecte; cum este

distribuită și limitată puterea – în caz că se întâmplă asta – de norme, competiție, reguli, regimuri și instituții și de alte surse și centre de putere competitivoare, exercitate prin state, guverne, organizații internaționale sau corporații private. Dar, așa cum voi argumenta în capitolul 1, chiar dacă această preocupare fundamentală pentru putere poate fi identificată în abordări diferite, este posibil totuși să le clasificăm, la modul general, din perspectiva granițelor pe care le stabilesc pentru definirea domeniului politicii.

Prima și cea mai importantă expresie a recunoștinței mele se îndreaptă spre toți contributorii la acest volum. Au cooperat extraordinar în producerea lui. Au fost deschiși și nu s-au plâns deloc atunci când s-au confruntat cu sugestiile și tachinările mele de editor și și-au îndreptat toate eforturile spre atingerea scopului central al acestei cărți. Mulțumiri din inimă pentru ei. David Held, Louise Knight și Rachel Kerr de la Polity constituie cel mai generos, eficient și de ajutor colectiv de publiciști pe care și l-ar putea dori cineva. Fără sprijinul și încurajările lor constante, proiecte de acest gen nu ar vedea lumina zilei.

Referință

Leftwich, Adrian (ed.) (1994) *What is Politics? The Activity and its Study* (Oxford, Basil Blackwell).

Contributorii

ALEX CALLINICOS este profesor de științe politice la Universitatea din York, unde predă din 1981. Printre cărțile sale se numără *Althusser's Marxism* (1976), *The Revolutionary Ideas of Karl Marx* (1983), *Making History* (1987), *Against Postmodernism* (1990), *The Revenge of History* (1991), *Race and Class* (1993), *Theories and Narratives* (1995), *Social Theory* (1999), *Equality* (2000), *Against the Third Way* (2001), *An Anti-Capitalist Manifesto* (2003) și *The New Mandarins of American Power* (2003). Lucrează la o nouă carte despre fundamentele filosofice ale criticii sociale.

Neil Carter este profesor în cadrul Catedrei de Științe Politice, Universitatea din York. A publicat masiv pe tema politicii și politicilor publice de mediu, despre politica și politicile publice din Marea Britanie, inclusiv *The Politics of the Environment: Ideas, Activism and Policy* (2001). Este co-editor al jurnalului *Environmental Politics*.

Sir Bernard Crick este profesor emerit la Birkbeck College Londra și la University College Londra. A primit titlul nobiliar pentru „serviciile aduse cetățenilor în școli și prin studiile politice”. Este autorul lucrărilor *In Defence of Politics* (1962), *George Orwell: A Life* (1980), *Essays of Citizenship* (2000) și *Crossing Borders* (2001). A fost șeful unui grup de consiliere al cărui raport a dus la stabilirea Cetățeniei ca o materie obligatorie în programa școlară din Marea Britanie și a fost Consilier pentru Cetățenie în cadrul Ministerului Muncii și Educației din Marea Britanie și șef al grupului „Viața în Marea Britanie (*Living in the United Kingdom*)”, care a abordat predarea și

utilizarea limbii de către imigranții care doreau naturalizarea și al cărui raport *The New and the Old* a fost publicat în septembrie 2003.

Salwa Ismail este profesor de politica Orientului Mijlociu la Universitatea Exeter. Printre publicațiile sale recente se numără *Rethinking Islamist Politics: Culture, the State and Islamism* (2003) și un capitol despre gândirea politică islamică din secolul XXI în *The Cambridge History of Twentieth Century Political Thought* (2003). În prezent deține o bursă de cercetare ESRC și cercetează politica urbană în Orientul Mijlociu.

Adrian Leftwich este profesor de științe politice la Universitatea din York, unde este specialist în politica dezvoltării economice. Printre publicațiile sale recente se numără *Redefining Politics* (1983) și *State of Development* (2000) și a editat mai multe cărți despre politică și dezvoltare, precum *New Developments in Political Science* (1990) și *Democracy and Development* (1996). În prezent lucrează la o cercetare despre instituțiile dezvoltării.

Anthony McGrew este în prezent profesor de Relații Internaționale (și șef de catedră) la Universitatea din Southampton (Marea Britanie). Interesele sale de cercetare cuprind globalizarea, guvernanta globală, teoria relațiilor internaționale și politica externă americană. Publicațiile sale recente cuprind *The Transformation of Democracy? Democracy beyond Border* (1997), *Global Transformations* (cu D. Held) (2000), *Empire: The United States in the Twentieth Century* (2000), *Governing the Global Polity: From Government to Global Governance* (editat cu D. Held) (2002) și *Globalization/Anti-globalization* (cu D. Held) (2002).

Peter Nicholson s-a retras din poziția de lector în cadrul Catedrei de Științe Politice de la Universitatea York, în 2001. A publicat pe tema istoriei gândirii politice și în special despre filosofie politică a Idealștilor britanici.

B. Guy Peters este profesor „Maurice Folk” de guvernământ la Universitatea Pittsburgh și profesor la City University Honk Kong. Printre publicațiile sale recente se numără *The Future of Governing* (1996), *Success and Failure in Public Governance* (cu Mark Bovens și Paul ‘t Hart) (2000) și *Institutional Theory in Political Science* (1999).

Judith Squires este profesor de științe politice la Universitatea Bristol. Printre publicațiile sale se numără *Gender in Political Theory* (1999) și *Feminisms* (co-editat cu Sandra Kemp) (1997). Interesele

sale de cercetare actuale se concentrează pe relațiile de gen și cetățenie, cu referințe specifice la reprezentarea politică și politicile publice în materie de egalitate.

Adam Swift predă științe politice și sociologie la Balliol College, Oxford. Este autorul *Political Philosophy: A Beginner's Guide for Students and Politicians* (2001), care urmărește multe dintre problemele ridicate în capitolul său, și *How Not to be a Hypocrite: School Choice for the Morally Perplexed Parent* (2003), care analizează dilemele morale cu care se confruntă părinții în alegerea școlilor pentru copiii lor.

Abert Waele a fost profesor de guvernământ și co-editor al *The British Journal of Political Science* la Universitatea Essex din 1992. Principalele sale publicații includ *Political Theory and Social Policy* (1983), *The New Politics of Pollution* (volum colectiv) (1992), *The Theory of Choice* (1992), *Democracy* (1999) și *Environmental Governance in Europe* (volum colectiv) (2000). A publicat și o serie de volume și lucrări editate.

1

Gândirea politică: despre politica politicii

Adrian Leftwich

1 | Introducere: argument și problematici

CE este politica? Această întrebare aparent simplă nu este atât de clară precum pare și poate genera numeroase întrebări dificile. De exemplu, este politica o trăsătură a tuturor societăților umane din trecut și prezent? Sau este proprie doar unor tipuri de societăți și, dacă acesta este cazul, care sunt acestea și de ce? Este posibil ca unele societăți să fi existat/vor exista fără politică? Este politica legată de anumite locuri, arene instituționale, în care are loc? Este preocupată doar cu aspecte și decizii referitoare la politicile publice care se referă la întreaga societate? Poate politica exista în toate grupurile și organizațiile, mari sau mici, formale sau informale? Cum, în condițiile în care se poate, o distingem de alte activități sociale și economice? De exemplu, reprezintă războaiele, conflictele civile și revoluțiile forme extreme ale politicii? Sau sunt rezultatul eșecului politicii? Sunt negocierile pentru salarii și termeni contractuali sau cele dintre manageri și muncitori despre plată și condiții de muncă parte a politicii? Sau sunt simple expresii ale proceselor economice în forma forțelor pieței? Pot fi

ambele? Dar discuțiile din familie referitoare la redecorarea bucătăriei sau destinația pentru vacanță? Este aceea politică?

Chestiunea poate fi dusă mai departe: este politica o activitate specifică doar ființelor umane? Sau este posibilă detectarea politicii (oricât de rudimentară) printre alte specii așa cum afirmă Frans de Waal în cartea sa palpitantă despre putere și sex între cimpanzei intitulată *Politica cimpanzeilor* (1982). În acea carte, el definește și ilustrează politica cimpanzeilor drept „manipulare socială care protejează și menține pozițiile influente” (de Waal, 1982: 212). Definiția sa nu diferă semnificativ de cea a lui Harold Lasswell care o consideră „studiul influenței și al celor influenți” așa cum reiese din cartea sa clasică *Politica: Cine obține ce, când și cum* (*Politics: Who Gets What, When, How*) (1958).

În timp ce întrebarea din urmă nu este explorată în acest volum, toate celelalte sunt abordate în maniere diferite pentru a răspunde întrebării principale a cărții: Ce este politica?

În acest capitol introductiv doresc să mă concentrez asupra a trei aspecte principale. În primul rând, ofer câteva motive pentru care este important să avem o definiție operațională a politicii. Apoi, ofer o modalitate preliminară de a distinge elementele cheie ale diferitelor perspective despre politică, oferind unele sugestii despre modul în care cititorii le pot folosi pentru dezvoltarea propriilor puncte de vedere. Sugerez că două abordări generale ale definiției și conceptualizării domină dezbaterile. Prima – abordarea arenei sau a locației – susține că politica este o activitate regăsită doar în anumite societăți (în cele asociate unor state) și în anumite tipuri de locații instituționale sau procese din cadrul acelor societăți. Cea de-a doua abordare susține că politica este un proces mai general și universal ce a existat oriunde se regăsea specia umană (deși sub forme diferite), fiind astfel o trăsătură tipică și necesară, nu este o funcție a tuturor societăților din trecut și prezent; a existat și va exista întotdeauna și, prin urmare, societățile fără state au și ele politică. În fine, explorez unele aspecte ale caracteristicii „disciplinei” (a disciplinei politicii în particular).

Pe ansamblu, argumentul meu este acela că, datorită faptului că este un subiect atât de contestat, dezbaterile despre definirea și scopul său sunt în sine politice. Acest lucru înseamnă că nu va exista un acord universal despre ceea ce este politicul ca activitate sau care este

compoziția corespunzătoare a disciplinei științelor politice. Cu toate acestea, este posibilă identificarea câtorva preocupări comune ale acestor abordări care sugerează, la rândul lor, că pot exista mai multe elemente comune decât la prima vedere. Susțin că acele elemente comune sunt preocupările lor colective față de analizarea originilor, formei, distribuției și controlului puterii. Sugerez că principalele diferențe de abordare – deși nu unicele diferențe – au mai puțin de-a face cu dezacordurile referitoare la ce este politica și mai mult cu diversele explicații referitoare la funcționarea politicii și în special a modalității în care poate fi analizată, înțeleasă și predată.

2 | Necesitatea unei definiții

DE ce ar trebui ca cei interesați de studiul politicii să se gândească la înțelesul său – chiar și într-o manieră preliminară și provizorie - și de ce ar trebui să fie conștienți de acesta? Consider că sunt trei motive principale.

O disciplină comună? Specificul sau generalul?

ÎN primul rând, este foarte important pentru cei ce studiază orice subiect să se gândească la ceea ce studiază. În acest caz, problema este că ceea ce este studiat drept politică într-un loc este foarte diferit de ceea ce este studiat în altă parte. De exemplu, studenții de științe politice din SUA studiază deseori sistemul guvernului federal american, partidele sale politice, grupurile de interes, alegerile și opinia publică, unele aspecte de politici publice și natura, formele și chiar dorința de a avea o democrație. Studenții de științe politice din Marea Britanie, acolo unde mare parte a disciplinei este ancorată în studiul filosofiei politice și a instituțiilor politice, vor studia filosofie politică (sau teorie normativă) – poate Platon, Hobbes, Locke, Rousseau, Mill sau chiar John Rawls. Însă vor studia și instituțiile politice ale Marii Britanii, procesele politice (și poate chiar Uniunea Europeană) și interpretări alternative ale acestora, având în plus opțiunea de a alege cursuri de ideologii politice sau politici comparate

(care pot include SUA) și poate chiar politica statelor post-coloniale din lumea în curs de dezvoltare. Prin contrast, într-o universitate din Africa de Sud predarea poate fi axată mai mult pe istoria și caracterul politicii și instituțiilor Africii de Sud, poate pe tradițiile gândirii politice sud-africane, diverse interpretări ale apariției și dispariției sistemului de *apartheid* și apariția unei noi politici post-*apartheid* în contextul unor teorii mai largi și al analizei comparative a democratizării.

Chiar și în interiorul acestor țări, studenții diferitelor universități descoperă că ceea ce studiază diferă semnificativ. Măsura acestei variații depinde de numărul de cursuri urmate și de disciplina în care se specializează. Însă poate depinde și de curriculum-ul adoptat pentru predare. De exemplu, unii studenți trebuie să urmeze cursuri de bază despre conceptele și teoriile de bază ale politicii, alții studiază diverse metodologii pentru cercetarea politică. În unele departamente, accentul poate fi pus pe analiza științifică și cantitativă a politicii, pe măsurare și analiză empirică, iar în altele abordarea poate fi mai istorică, normativă, evaluativă și calitativă. Practic, există o diversitate a cursurilor predate în cadrul subiectelor denumite formal politică, guvernare sau științe politice. Astfel, merită să ne întrebăm ce aspecte comune pot discuta studenții de științe politice din aceste trei țări - și alții - dacă se întâlnesc.

O astfel de problemă ar apărea mai greu dacă întâlnirea ar avea loc între studenții la medicină din aceste trei țări. Deși metodele de predare pot diferi, iar atenția asupra modelelor particulare de boli locale și tratamentul aplicat variază de la țară la țară, ar exista probabil o înțelegere comună și comparabilă a terminologiei de bază, a conceptelor și teoriilor (științele constitutive, să zicem așa) de medicină (precum fiziologia, anatomia, neurologia și biochimia, să luăm doar câteva exemple) care ar permite acestor studenți să discute despre aspectele medicale și să dezbată cauzele, diagnosticele și tratamentele.

Prin urmare, întrebarea care apare este: cum se poate afirma că studenții științelor politice studiază același lucru - politica - și cum pot avea o discuție coerentă și inteligibilă despre ea la fel ca și cei de la medicină? Sau ar comunica doar parțial datorită faptului că au doar o înțelegere limitată a „politicii” și instituțiilor propriei societăți și poate a altor câteva? Există elemente constitutive comune ale disciplinei care să reprezinte mecanismele explicative de bază pentru analizarea

politicii? Dacă da, care sunt acelea? Pe scurt, există un aparat comun din punct de vedere terminologic, conceptual și teoretic al disciplinei? Dacă ar exista, nu ar conta faptul că studenții americani, britanici și sud-africani studiază diferite forme și expresii ale politicii. Tot ar reuși să poarte o conversație coerentă despre politică, folosindu-și cunoștințele despre politica locală sau națională drept material ilustrativ pentru demonstrații și comparații ale modalităților interesante prin care modele extinse, teorii și procese ale politicii se regăsesc în modalități diferite în propriile lor țări.

Așadar, prima întrebare pe care studenții de științe politice ar trebui să și-o adreseze atunci când se gândesc la disciplină și activități este următoarea: Este scopul meu să înțeleg politica, politicile și instituțiile *specifice* ale unei anumite/anumitor țări? Sau am drept scop identificarea principiilor generale și a principiilor politice cu aplicabilitate vastă, dacă acestea există, pentru care studiul țărilor reprezintă exemple particulare? Pe scurt, studiez, sau sper să studiez, vreun fel de „știință” a politicii în care există procese generale de descoperit și analizat sau studiez un set de procese specific, contingent și local cu caracteristici unice, *sui generis* și nereprezentativ pentru procese de bază mai largi – deoarece nu există vreunul? Simplu spus, este studiul politicii un efort științific ce caută să identifice, pe baze explicative și probabilistice, unele regularități, modele și procese generale (dacă nu legi) ce stau la baza politicii așa cum economiștii susțin că procedează cu activitățile economice sau precum fac chimiștii cu reacțiile și interacțiunile chimice? Sau este studiul politicii un exercițiu umanist, istoric, normativ și, prin urmare, non-științific, preocupat de înțelegerea calitativă și analiza evaluativă (și judecata morală) a proceselor *specifice* în momente și locuri specifice? Sau poate și trebuie să fie ambele, permițând acestor niveluri de analiză să se completeze reciproc (Birch, 2002: 22-257)?

Definițiile modelează interpretarea

În al doilea rând, este important de recunoscut faptul că orice definiție, conceptualizare sau înțelegere a politicii are implicații profunde pentru metodologie. Acest lucru înseamnă că modalitatea în care

definim politica influențează semnificativ lucrurile la care ne uităm și cum analizăm politica – metodologia utilizată. Și este important să fim conștienți de acest lucru deoarece fiecare abordare exclude – cel puțin parțial – alte abordări, alte forme de măsurare, de obținere a dovezilor și explicații. Un exemplu ajută la ilustrarea acestui punct. În decursul anilor '60 și mai ales în anii '70 și '80, sistemul dominației rasiale din Africa de Sud, în general cunoscut sub denumirea de *apartheid*, a fost supus unor presiuni considerabile. Rezistența internă, sabotajul instalațiilor publice, incursiunile de gherilă și grevele s-au intensificat. Presiunile externe, inclusiv războiul din Angola, boicouri ale produselor și echipelor sportive aparținând Africii de Sud, condamnarea extinsă și intensificată la nivel internațional, declinul investițiilor străine și izolarea culturală generală au sporit. Totuși, guvernul Partidului Național, care conducea Africa de Sud din 1948 și care a adâncit și militarizat dominația rasială forțată, nu a dat vreun semn de reformă sau schimbare. O investigație a Commonwealth-ului la mijlocul anilor '80 a identificat puține speranțe pentru liberalizare, fără a mai discuta despre democratizare.

Apoi, fără multe avertismente, pe 2 februarie 1990, noul președinte al Africii de Sud, domnul F. W. de Klerk, a luat cuvântul în Parlamentul sud-african, Casa Adunării, și a făcut efectiv, în cuvintele lui Nelson Mandela, „ceea ce niciun alt șef de stat sud-african nu a făcut vreodată: a început să desființeze sistemul de *apartheid* și să inițieze drumul către democratizare al Africii de Sud” (Mandela, 1995: 666). Aceasta nu a însemnat doar eliberarea prizonierilor politici, ci și legalizarea organizațiilor politice interzise (precum Congresul Național African, Partidul Comunist și Congresul Pan-African). A fost evident că negocierile pentru o nouă constituție vor fi începute, pentru un sistem politic democratic și non-rasial. În câțiva ani, toată legislația *apartheid*-ului (discriminatorie din punct de vedere rasial) a fost abolită, au fost organizate noi alegeri pe baza votului universal și un guvern al Congresului Național African a condus țara conform unei noi Constituții în 1994.

Deși au existat zvonuri conform cărora domnul Mandela și alții ar putea fi eliberați, iar unele reforme ale sistemului politic ar putea fi introduse, aproape nimeni nu a putut prezice faptul că *apartheid*-ul își va găsi pe deplin sfârșitul. Astfel, întrebarea este: de ce s-a întâmplat acest lucru? Răspunsul este unul politic. Dar ce fel de răspuns politic?

Care este politica care a condus la acest rezultat și cum o putem explica? Modul în care definim politica va influența puternic analiza noastră referitoare la ce și de ce s-a întâmplat. Luând în calcul trei interpretări alternative pentru prăbușirea *apartheid*-ului, trebuie să ținem cont de unele diferențe de bază ale explicațiilor politice.

Multe abordări explicative se suprapun și se amestecă, însă o diviziune majoră apare între acele abordări care accentuează rolul structurii și cele care accentuează rolul agenților. Explicațiile structurale analizează trăsăturile structurilor sociale, economice și politice ale societății; de exemplu, analizează nivelul industrializării, dezvoltarea orașelor, forma structurii clasei sociale (de exemplu, dimensiunea, bogăția și interesele unei clase de afaceri sau organizarea și puterea clasei muncitoare). Un bun exemplu de abordare structurală a politicii este oferit de o recentă lucrare despre corupție: „Numeroșii factori care contribuie la corupție apar mai mult în țări sărace și în cele aflate în tranziție decât în țările bogate. Astfel, la un moment dat, dezvoltarea economică reduce nivelul corupției într-o țară” (Tanzi, 1998: 586). Trebuie remarcat accentul explicativ pus pe structură și absența menționării agenților și instituțiilor.

Pe de altă parte, explicațiile legate de agenți se vor axa mai mult pe rolurile acestora – indivizi sau partide – în modelarea schimbării politice. Abordarea de tipul „mari oameni ai istoriei” este ilustrativă pentru abordarea agenților, oferind greutate explicativă rolului anumitor indivizi în momente și locuri specifice. Conform acesteia, rolurile domnilor Mandela și de Klerk au fost de importanță crucială. Argumentul susține faptul că, dacă ar fi fost alți lideri în acele momente, lucrurile ar fi putut fi complet diferite. O astfel de abordare a politicii este deseori regăsită în istoria politică, dar cercetătorii de științe politice tind să confere mai multă greutate analitică explicațiilor mai profunde, de sorginte teoretică decât celor conectate cu acțiuni ale anumitor agenți, deși este deseori posibilă și de dorit combinarea acestor abordări.

Bineînțeles, structurile nu pot „face” lucruri: doar indivizii sau actorii fac acest lucru, individual sau în grupuri, în mod normal prin intermediul instituțiilor existente sau nou create. Prin urmare, toți acționează într-un anumit context structural caracterizat de de constrângeri și oportunități, iar relația dintre aceste contexte și agenți trebuie înțeleasă (Hay, 2002: 128). Dar chiar și atunci, conceptualizări

diferite ale politicii vor implica modalități diferite de explorare a acestor relații după cum se poate vedea în exemplele următoare ale diverselor interpretări referitoare la prăbușirea *apartheid*-ului:

1) Așa-numita perspectivă a „alegerii raționale” din politică (explorată în acest volum de capitolul lui Albert Weale, „Politica drept acțiune colectivă”) consideră că politica este (peste tot) cel mai bine înțeleasă drept un tip de piață în care oamenii își urmăresc interesele astfel încât își maximizează beneficiile și minimizează costurile. Această teorie a politicii este complicată și are multe componente. Însă, asumția sa fundamentală este aceea că oamenii – oricine ar fi și oriunde s-ar afla – sunt agenți raționali, calculându-și propriile interese și avantaje, așa cum le percep, și alegând între anumite cursuri de acțiune menite să atingă scopul final în circumstanțele în care resursele sunt limitate, iar dorințele lor mari. Bineînțeles, aceste calcule se modifică de-a lungul timpului ca și relația dintre costurile și beneficiile anumitor politici pe măsură ce contextul sau structura suferă modificări. Unele lucruri, unele politici, unele practici pot deveni mai scumpe odată cu trecerea timpului, forțând o regândire a priorităților; acest lucru înseamnă evaluarea continuării cu acestea și a costurilor schimbării.

În cazul sud-african, după cum ar putea afirma asemenea teoreticieni, albi din Africa de Sud au menținut timp îndelungat monopolul asupra puterii politice și au folosit-o pentru implementarea sistemului de *apartheid* care le-a adus de-a lungul timpului multiple beneficii cu costuri relativ mici. Nivelul lor de trai a crescut continuu, au avut acces prioritar la educație bună și slujbe, forța de muncă a negrilor era ieftină și din belșug, iar investițiile străine erau numeroase deoarece Africa de Sud părea stabilă, iar perspectivele de dezvoltare bune. Indiferent de considerațiile morale, calculul „rațional” părea să sugereze că *apartheid*-ul a generat mai multe beneficii decât costuri (cel puțin pe termen scurt) și acest lucru a determinat majoritatea albilor sud-africani să îl susțină.

Însă pe măsură ce rezistența internă creștea și trecea de la mijloacele non-violente la cele violente, iar negrii organizau resursele pe plan intern și extern pentru promovarea cauzei și intereselor lor, regimul a elaborat legi draconice de control și, prin urmare, a atras atenția internațională cu ostilitatea în creștere. Prin urmare, presiunile

externe împotriva regimului au început să se intensifice în anii '80, iar albi sud-africani (mai ales guvernul) au început să recalculeze, descoperind acum că menținerea *apartheid*-ului avea costuri mai mari decât beneficiile pe care le producea. Economia și-a început declinul, costurile securității și apărării interne au crescut, războaiele de la granițe au cauzat decesul și rănirea multor soldați, izolarea culturală și sportivă devenea din ce în ce mai frustrantă, constrângerile legate de călătorie făceau viața dificilă și multe altele. De vreme ce aceste consecințe structurale ale *apartheid*-ului generau costuri din ce în ce mai mari, calculul „rațional” indica faptul că era timpul pentru o rezoluție pașnică și negociată. Se poate argumenta și că Congresul Național African (ANC) a realizat că nu ar putea câștiga puterea statală prin intermediul unei victorii revoluționare așa cum s-a întâmplat în China, Cuba sau Vietnam și, prin urmare, a identificat avantajele unui pact. În termeni duri, prăbușirea *apartheid*-ului este cel mai bine explicată de agenții (în special de elitele din ambele părți) care recunoșteau prin intermediul unui calcul rațional al costurilor și beneficiilor schimbătoare faptul că interesele lor sunt maximizate prin intermediul unei înțelegeri. Negocierile despre o nouă Constituție, care au avut nevoie de aproape patru ani pentru finalizare, au fost rezultatul acelei înțelegeri. Concepția politicii drept interacțiunea complexă dintre indivizi diferiți în căutarea propriilor interese cere ca analiștii să identifice interesele existente și apoi să evalueze modificările echilibrului de costuri și beneficii ale diverselor politici pentru părțile implicate. Rezultatele politice (în contexte non-revoluționare) reprezintă, în orice moment, compromisurile făcute de fiecare parte pentru obținerea celui mai bun rezultat în circumstanțele date.

(2) Concepția marxistă a politicii (așa cum subliniază Alex Callinicos în capitolul său) susține că politica este conflictul de clase. Acolo unde nu există clase, nu este un conflict fundamental și nici politică. Similar, când analizează politica, marxiștii iau în considerare analiza intereselor de clasă și puterea de clasă relativă pentru a explica ce se petrece. În cazul Africii de Sud, o abordare marxistă ar putea afirma că au avut loc două procese contradictorii. Pe de o parte, creșterea economică a Africii de Sud în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial a produs o diversificare de succes a economiei

comparativ cu precedenta dependență față de resursele primare (agricultura și mineritul). Acest proces, care a stimulat industrializarea și urbanizarea, a generat o clasă muncitoare în creștere care era aproape în întregime alcătuită din negri și a servit întăririi organizațiilor politice și sindicale ale negrilor. Aceste grupuri au cerut din ce în ce mai mult dreptate socială și egalitate în numele majorității excluse și și-au formulat cererile în termenii obiectivelor social-democratice non-rasiale așa cum apar în Carta Libertății. Aceste organizații și altele existente au militat împotriva statului și a proprietarilor (aproape exclusiv albi) de capital.

Astfel, „succesul” sistemului capitalist rasist în promovarea (temporară) creșterii economice a dus la constituirea clasei și ideologiei care urmau să o amenințe. Odată cu adâncirea radicalismului negrilor, au fost promovate greve, demonstrații și întreruperi. Când au fost interzise sau forțate să acționeze pe ascuns, aceste organizații s-au transformat în forme mai violente de luptă revoluționară – folosind sabotajul și tacticile de gherilă. Instabilitatea s-a răspândit, iar declinul economic a urmat. Dacă se dorea salvarea capitalului sud-african din această situație, albi trebuiau să ajungă la o înțelegere cu negri. Așadar, în această abordare a politicii, marxistii vor căuta explicații mai puțin legate de calculele individuale și colective ale intereselor proprii și mai mult legate de caracterul schimbător, capacitatea organizațională și puterea relativă a claselor de promovare a propriilor interese împotriva intereselor celorlalte clase. Prin urmare, sfârșitul *apartheid*-ului poate fi considerat unica modalitate prin care capitalismul sud-african a putut să se protejeze de contradicțiile amenințătoare ale conflictului rasial și de clasă, cel puțin în acele momente.

(3) În fine, pentru a completa ilustrarea felului în care diverse concepții ale politicii dirijează explicațiile în direcții diferite (nu neapărat exclusive), cum ar interpreta sfârșitul *apartheid*-ului cei care consideră că politica se referă la *guvernare*? Două aspecte preliminare trebuie menționate aici. Primul, noțiunea de „guvernare” este mai extinsă decât cea de „guvern”, deoarece ultima implică instituții formale de guvernare pe care nu le au toate societățile, dar acestea din urmă trebuie să „gverneze” cumva. În plus, alte instituții decât cele de guvernământ sunt implicate în procesul guvernării, cel puțin în sensul

larg al acestuia. De exemplu, organizațiile de afaceri sau muncă, școlile, grupurile voluntare sunt toate implicate, într-un fel sau altul, în stabilirea regulilor și convențiilor (sau încercă să facă acest lucru) care guvernează unele aspecte comportamentale ale membrilor lor. Așadar, ideea politicii despre *governare* are o aplicabilitate mai extinsă decât cea despre *governământ*.

Mai mult, conceptul de „governare” este mai larg. Se referă la modelele generale și sistemele centralizate de guvernare din sferele publică și privată prin care viața socială, economică și politică de ansamblu este organizată și condusă, fie că acest lucru se petrece sau nu în mod democratic, fie că sunt sau nu instituții formale sau este realizat de agenții și instituții naționale, internaționale sau transnaționale. Pe scurt, în sensul cel mai extins - și acesta este larg - guvernarea se referă la rețeaua de instituții formale și informale, reguli, norme și așteptări care conduc comportamentul în societate și fără de care ideea unei societăți este imposibilă.

În al doilea rând, când politica este considerată practica guvernării, este foarte apropiată în mod conștient de o abordare instituțională. Aceasta din urmă susține că instituțiile sunt fundamentale pentru modelarea comportamentului politic (și a altora) în societăți și, prin urmare, cruciale pentru înțelegerea formelor și trăsăturilor politicii.

Însă ce sunt instituțiile? Instituțiile politice (sau orice alte instituții) au fost definite drept „colecții de reguli și obiceiuri interconectate ce definesc acțiunea potrivită în termenii relațiilor dintre roluri și situații” (March și Olsen, 1989: 160). Pe scurt, instituțiile sunt „regulile jocului într-o societate” (North, 1995: 23) sau, și mai bine, regulile jocului din societate din moment ce toate sferele comportamentale - cultural, social, economic sau politic - sunt modelate și constrânse de diferite seturi de reguli. Astfel, în prescrierea (prin lege sau cutumă) modalităților de comportament previzibile, instituțiile (seturile de reguli) reduc nesiguranța acțiunii în situații diverse. Chiar și în situațiile postrevoluționare, noile regimuri, mișcările și grupurile sociale acționează rapid pentru crearea unor noi instituții - acest lucru înseamnă noi modalități de a face lucrurile - pentru a modela și constrânge comportamentul în feluri postrevoluționare. Pentru a conta ca instituție, un astfel de set de reguli sau acorduri trebuie să reziste în timp, trebuie să constrângă sau să modeleze

comportamentul membrilor săi și să fie susținut de un consens între aceștia.

Instituțiile pot fi formale sau informale. Instituțiile formale sunt regulile și reglementările ce constituie și guvernează conduita organizațiilor precum companiile, universitățile, asociațiile și armatele sau, în sens politic, al parlamentelor, partidelor politice și birocrațiilor – toate acestea modelând și constrângând comportamentul oamenilor și interacțiunile dintre ei (North, 1995: 23; Peters, 1999: 18). Instituțiile informale pot fi considerate într-un sens mai vag drept cutumele, normele de comportament, regulile nescrise sau modalitățile de comun acord de a face lucrurile într-o societate și în cultura sa în sens extins. Acestea variază de la forme de salut, metode de organizare a întâlnirilor și promovare a candidaților în timpul campaniei electorale (deși unele reguli formale reglementează acest lucru) la convenții culturale referitoare la interacțiunea socială, obiceiuri de nuntă și ceremonii funerare.

După cum este evident din cele menționate anterior, instituțiile nu se limitează la sfera politică. Mai mult, modalitatea în care interacționează instituțiile „politice” și „nonpolitice” este foarte importantă pentru modelul de guvernare. De exemplu, o piață – sau piața în cel mai larg sens al cuvântului – este și ea o instituție, modelând felul în care oamenii fac schimburi (poate fi troc sau vânzare pentru bani). Însă piețele pot fi guvernate de reguli și reglementări formale, care nu sunt create de participanții la piață, ci sunt impuse, precum legi referitoare la sănătatea și igiena mâncării, curățenia restaurantelor, condițiile de lucru sau salariul minim. În acest caz, observăm cum un set de instituții (cele politice) pot influența un alt set de instituții (piețele). Dacă nu există contradicții între scopul, obiectivele și procedurile seturilor de instituții, atunci nu apar probleme majore. În general, societățile sunt mai stabile atunci când există consistență și continuitate între sferile instituționale, private și publice, astfel încât aceste instituții se susțin și se promovează reciproc. (Bineînțeles, în timp ce o astfel de stabilitate poate părea un lucru bun, poate da naștere și conservatorismului și ostilității față de schimbare sau inovație, dar aceasta este o chestiune separată). Atunci când există tensiune și inconsistență între puterea relativă, scopurile și practicile instituțiilor (de exemplu, între biserică și stat, între piață și stat sau patronaj și meritocrație), problemele guvernării pot deveni

acute deoarece există cel puțin incertitudine și cel mult conflict direct referitor la instituțiile care predomină și la ce reguli se aplică. Conflictele adânci și uneori violente dintre muncitori și patroni în secolele al XIX-lea și al XX-lea din Europa (și în alte părți de atunci) au avut multe subiecte, dar s-au axat mai ales asupra regulilor care ar trebui să guverneze distribuția puterii și resurselor în societate.

După ce am investigat unele aspecte ale centralității instituțiilor pentru modelele de guvernământ și guvernare, mă pot reîntoarce la cazul Africii de Sud deoarece ilustrează foarte bine problemele cauzate de tensiunile apărute între diferitele sfere și scopuri instituționale, afectând guvernarea țării. Argumentul central pentru cei care văd politica din perspectiva guvernării este că sistemul *apartheid*-ului trebuie înțeles ca o interferență politică masivă (a instituțiilor formale de guvernământ prin intermediul legislației și regulilor) în instituțiile economice ale pieței, pământurilor, muncii și capitalului. Prin alcătuirea regulilor pentru aceste piețe care cereau discriminare pe criterii de culoare și etnie – de exemplu, pentru determinarea accesului persoanelor de culoare la anumite slujbe, pământ sau capital – instituțiile politice au intervenit și au denaturat instituțiile economice. În timp ce acest lucru a funcționat inițial, mai devreme sau mai târziu trebuia să apară conflictul dintre aceste sfere și scopuri instituționale. Scopurile și rezultatele instituțiilor politice erau legate de stabilirea și susținerea conducerii albilor, iar scopurile și procesele instituțiilor de piață erau de a face profit, pe care constrângerile politice au început să îl afecteze. Conform acestei perspective, limitările libertății economice și personale (vizibile în timpul *apartheid*-ului) au deviat și suprimat creșterea economică și mai devreme sau mai târziu ar fi trebuit eliminate dacă se dorea o nouă creștere economică.

Ar trebui să fie clar până acum că fiecare dintre aceste trei concepții diferite despre politică direcționează atenția către niveluri diferite ale explicațiilor, deși există unele suprapuneri și puncte comune de interes ale acestora. Același lucru este adevărat pentru alte definiții ale politicii. Fiecare conține o anumită metodă de investigație și o prioritate distinctivă pentru întrebările de cercetare care presupun explicații diferite față de celelalte, deși trebuie remarcat faptul că există puncte în care se pot complementa reciproc în mod util. Acesta este al doilea motiv pentru care trebuie să fim conștienți sau cel puțin

să ne gândim la ce înțelegem prin politică: felul în care definim politica poate influența profund modalitatea în care „facem” politică.

Gândire clară, gândire politică

ACEST aspect mă aduce la un al treilea motiv pentru care este important răspunsul la întrebarea „Ce este politica?”. Așa cum subliniază Adam Swift în capitolul său din această carte, una dintre principalele contribuții ale filosofiei politice la înțelegerea politicii este reprezentată de potențialul său de dezvoltare a gândirii și judecății consistente și clare. În practică, orice încercare de identificare a înțelesurilor, realizare a distincțiilor sau clarificare a acestora va ajuta acest proces, indiferent dacă este sau nu în contextul filosofiei politice. Sper că am arătat deja cum diferitele concepții despre politică au implicații puternice pentru metoda de analiză și conduc, de obicei, la concluzii diferite. Însă acest proces de clarificare nu este doar despre activitatea analitică și explicativă, ci și despre ascultare. Aceasta poate fi o activitate foarte intensă.¹ Sper că această carte va ajuta în acest sens, astfel încât data viitoare când un cititor „ascultă” o discuție politică – în presă, club, bar sau sală de așteptare – va putea recunoaște mai ușor tipul de concepție a politicii implicată și dacă argumentul ce îi urmează este consistent, clar sau adevărat prin raportare la asumțiile de bază și înțelesurile sale. Pe scurt, sper ca atunci când „ascultă”, cititorii acestei cărți vor putea recunoaște mai ușor nivelul sferei discursive utilizate despre politică astfel încât să înțeleagă ceea ce li se spune și să se poată angaja în discuții.

3 | O clasificare simplă a înțelesurilor în politică

TREI distincții preliminare trebuie făcute atunci când dorim clasificarea înțelesurilor politicii și când dorim să ne poziționăm în relație cu acestea.

Proces sau arenă?

PENTRU a reveni la secțiunea introductivă a acestui capitol, probabil cel mai important factor care influențează modul în care teoreticienii concep politica este dacă o definesc ca pe un proces sau ca pe o arenă (locul sau forumul instituțional în care are loc). Cea din urmă abordare, a arenei, are un scop mai îngust și mai precis (de obicei, statul și instituțiile de guvernământ și uneori cele de conducere locală, într-un context comparativ, incluzând regii, șefii de stat sau împărații și relațiile lor cu publicul). Caracteristică pentru această abordare este afirmația implicită, dar întotdeauna importantă, că doar guvernele definesc scopuri, politici și decizii obligatorii în societate, iar politica se referă la aceste lucruri: dezbaterile, conflictele și acordurile de implementare a politicilor, de către cine sunt implementate și ce reguli se aplică. Politicile unei școli, club privat sau corporații nu sunt obligatorii în afara lor și, chiar și în interiorul lor, au nevoie de o legislație politică mai extinsă pentru a fi obligatorii. Cei care adoptă această abordare susțin că politica se referă la activitățile care conduc la aceste decizii obligatorii și la instituțiile care le întreprind. Prin urmare, sunt mai puțin înclinați să accepte că politica poate fi definită drept un proces general al societăților umane care apare dincolo de aceste arene sau locații ale formulării politicilor obligatorii. Este aceasta o concepție prea limitată a politicii atunci când observăm multe dintre caracteristicile politicii publice reproduse în organizațiile private și în interacțiunile la scară redusă dintre oameni?

Cei care consideră această abordare ca fiind limitată tind să vadă politica drept un fenomen mult mai larg în cadrul societăților umane, definind-o ca pe un proces general care nu este limitat la anumite arene sau locații instituționale. Bineînțeles, acest lucru implică activitățile și relațiile instituțiilor publice precum statele, guvernele, partidele și grupurile de presiune, iar unii o pot considera pe aceasta drept cea mai importantă formă de politică. Însă merg mai departe și identifică activitățile politice apărând deseori în mai multe instituții, activități și grupuri; de exemplu, în familii sau asociații de voluntari, în spatele sau dedesubtul statului și instituțiilor formale de guvernământ, oriunde apar între doi oameni chestiuni de putere, control, luare a deciziilor și alocare a resurselor într-o societate din trecut sau prezent.

În plus, din această perspectivă, politica poate fi găsită în societăți non-statale (sau fără state), în cadrul și între grupurile ce le constituie, fie că sunt bazate pe rudenie sau relații de clan, sex sau vârstă. Chiar mai general de atât, Neil Carter afirmă în capitolul său din această carte că politica este încorporată în interacțiunile necesare și omniprezente dintre oameni și natură. Presupune această perspectivă cuprinzătoare faptul că fiecare interacțiune este umană într-un anumit fel? Dacă da, și dacă politica este atât de larg definită, ce este distinctiv la ea?

Extinsă sau limitată?

ACEASTĂ distincție inițială dintre abordările axate pe arenă/locație și proces, deși importantă, nu este suficientă. O altă distincție trebuie făcută pentru rafinarea acestor două categorii, iar aceasta vizează extinderea sau limitarea acestor abordări.

Pentru a ilustra, unele abordări instituționale axate pe arenă sau locație își limitează concepția despre politică la procesele formale și guvernamentale (naționale sau locale) de luare a deciziilor: de exemplu, politicile de taxare, prevederile sistemului social, reforma legii, educație sau colectarea gunoiului. Dezbaterile și argumentele din cadrul instituțiilor private, precum companiile sau corporațiile, despre strategiile de investiție sau restructurarea organizațională nu ar fi privite ca politică sau cel puțin nu ca una obișnuită. Nici certurile dintre instituții precum cluburile de fotbal sau canalele de televiziune pentru drepturi și prețuri referitoare la televizarea meciurilor nu ar fi considerate politică. Doar atunci când guvernele se implică în astfel de dispute – de exemplu, în stabilirea regulilor prin care astfel de acorduri pot fi stabilite – aceste aspecte ar deveni „politice”. Totuși, alți instituționaliști adoptă o perspectivă mai largă. Unii consideră toate instituțiile formale drept locații ale politicii, așa cum arată Christopher Hill (1988) în studiul politicii instituțiilor care guvernează hipismul. Pe un front și mai larg, cei care preferă utilizarea conceptului de guvernanță (vezi mai sus) ar trata politica drept o parte a tuturor interacțiunilor din cadrul și dintre instituțiile publice și private, formale și informale, în luarea și implementarea deciziilor. Astfel, politica guvernării, în sens cuprinzător, se referă la întregul rețea de

relații politice dintre toate instituțiile ce „guvernează” împreună viața socială, economică și politică a unei societăți, iar aceasta ar include guvernul, sistemul de justiție, organizațiile private precum băncile, camerele de comerț și industrie, sindicatele, asociațiile profesionale cum ar fi organizațiile medicilor, precum și normele, ideologiile și culturile dominante din cadrul unei societăți. Unii merg mai departe de atât. De exemplu, în capitolul său din această carte, Tony McGrew ne reamintește că politica nu mai poate fi înțeleasă, identificată cu sau „conținută” în statul națiune: ceea ce se petrece la nivel local poate fi puternic afectat de deciziile și acțiunile instituțiilor publice și private de la nivel internațional și interguvernamental. Pe scurt, chiar și cei care adoptă o abordare instituțională orientată către arenă diferă semnificativ în ceea ce privește includerea instituțiilor non-publice și non-naționale în definiția politicului. La fel procedează și abordările procesuale ale politicii.

Prin abordări „procesuale” mă refer la acele teorii care definesc politica drept un proces distinct (cu sau fără instituții formale). În capitolul meu (celălalt capitol din acest volum), argumentez că politica constă în toate activitățile conflictuale (pașnice sau nu), negocieri și cooperare pentru folosirea și distribuirea resurselor, oriunde pot fi găsite, în cadrul sau dincolo de instituțiile formale, la nivel global sau la cel al familiei, implicând două sau mai multe persoane. Pe de altă parte, Bernard Crick, în capitolul său din această carte, definește politica drept un proces. Abordarea sa este mai clar definită deoarece limitează concepția procesuală a politicii (fără o anumită ancorare instituțională) la un anumit tip de dezbatere argumentată între interese multiple despre politicile publice în care compromisul este rezultatul probabil. În opinia sa, războiul, violența și practicile revoluționare nu reprezintă politica, ci dovezi ale eșecului său. După cum observa în studiul său clasic *In Defence of Politics*, „Politica este modul în care sunt guvernate societățile libere. Politica este politică și celelalte forme de conducere sunt altceva” (Crick, 1964: 55).

Știință sau interpretare?

AȘA cum evidențiam anterior, fiecare definiție a politicii implică mai mult sau mai puțin explicit o metodologie de investigație. Distincția finală ce trebuie făcută între tipurile de concepție a politicii este între abordările menite să descopere modele profunde, regularități, procese sau „legi” generale aflate dincolo de aspectele de suprafață ale politicii, pe de o parte, și cele care accentuează unicitatea, contingenta, irepetabilitatea și rolul „accidentelor” și agenților în istorie, pe de altă parte.

Originile primei abordări (căutarea unor regularități) se găsesc în tradiția comportamentală dinaintea de anii '30 în SUA, dar recent întărite de adoptarea anumitor tehnici matematice și statistice de măsurare dezvoltate în economie și mai ales în economie politică de-a lungul timpului (Ricci, 1984: 133-75; Bates, 1995; Kaufmann, Kraay și Zoido-Lobaton, 1999). O serie de exemple bune pentru acest tip de muncă pot fi găsite, de exemplu, în eforturile cercetătorilor din științele politice care lucrează în agenții de dezvoltare de a identifica și măsura factorii care conduc la buna guvernare și opusul acesteia, „capturarea statului”, care înseamnă maniera și gradul în care interesele private (de obicei firmele) pot „captura” statul și astfel influența nelegitim și nedemocratic politicile și practicile în direcția dorită – este ceea ce denumim la nivel general drept corupție. Cercetarea din acest domeniu s-a axat pe identificarea și separarea formelor și metodelor de „captură”: de exemplu, corupția birocrăției este diferită de influențarea factorilor de decizie pentru elaborarea unor anumite legi în anumite feluri; similar, influențarea tribunalelor înspre luarea anumitor decizii trebuie diferențiată de încercările de influențare a politicilor partidelor prin intermediul marilor donații (Tanzi, 1998; Hellman, Jones și Kaufmann, 2000). Noțiunea de „capturare a statului” nu este străină tradiției marxiste conform căreia clasele dominante au încercat mereu să controleze politica statului. Însă acum avem instituții foarte conservatoare (precum Banca Mondială și Fondul Internațional Monetar) care abordează astfel de probleme în țările în curs de dezvoltare și încearcă crearea mijloacelor analitice pentru măsurarea dimensiunii și formelor acestei influențe (din perspectiva politicilor care reduc sau elimină problemele).

Importantă în aceste situații și în multe alte exemple este asumția fundamentală că modelele generale există, ascunse sub aspectele vizibile, și pot fi descoperite de cercetări cantitative comparative ce identifică variabilele (factorii) care le modelează așa cum sunt reflectate în modelele regularităților statistice.

Între timp, proveniența celei de-a doua abordări (în termeni simpli, credință în unicitatea episoadelor politice) poate fi detectată în studiile politice care tratează istoria, mai precis istoria constituțională, și filosofie politică. În acest caz, contextul istoric, evaluarea calitativă, înțelegerea empatică – ceea ce Max Weber denumea *Verstehen* (1964) – au fost mai importante și mai utile decât cercetarea cantitativă și statistică. Conform acestei abordări, modelele generale adânci nu există. Istoria, cultura și numeroasele evenimente locale și particulare, mai ales cele care includ percepțiile și intențiile participanților, sunt cele care necesită atenție specială și analiză.

Deși am încercat să creez o distincție clară între abordările „științifice” și „interpretative”, există multe poziționări între acestea și multe analize politice încearcă să le combine. Totuși, întrebarea cheie rămâne: ar trebui studiul politicii să fie un demers științific și cantitativ în esență sau natura sa, un proces uman complex, necesită o abordare mai calitativă? Însăși identificarea diferenței este un pas important în construirea înțelegerii noastre despre politică și cum poate fi analizată.

Rezumând, orice înțelegere a politicii poate fi evaluată prin intermediul câtorva elemente: dacă abordarea și obiectul de interes sunt către aspecte instituționale sau către procese, dacă este limitată sau dacă include o varietate de instituții sau procese și dacă presupune identificarea modelelor generale sau a aspectelor particulare. Mai mult, după cum arăta analiza anterioară a prăbușirii *apartheid*-ului în Africa de Sud, nu este imposibil să dezvoltăm explicații care integrează o mulțime de abordări diferite și niveluri de analiză. De exemplu, există suprapuneri interesante ale analizelor marxistă și din punct de vedere al alegerii raționale asupra conflictului de interese. Prin plasarea caracteristicilor unice ale cazului sud-african într-un context comparativ mai larg, precum cel al democratizării, este posibilă combinarea aceluși exemplu particular cu dezvoltarea teoriilor generale extinse despre schimbarea socială și politică sau despre condițiile economice generale sau politice pentru democrație.

4 | Disciplinele

DATA fiind această diversitate de abordări, este posibil să vorbim despre o disciplină ce studiază politica? Pentru a oferi răspuns la această întrebare trebuie să discutăm în prealabil despre discipline în general.

Termenul „disciplină” înseamnă un domeniu organizat de studiu; altfel spus, un „subiect. Este important pentru cei care debutează în studiul politicii (sau în al oricărei alte discipline), să realizeze că disciplinele nu sunt date de Dumnezeu, definite în mod oficial sau demarcări autoritare. Realitățile sociale și materiale nu sunt gata divizate în discipline și pregătite pentru analiza imediată. Așa cum observa antropologul Marvin Harris: „lumea transcende discipline, continente și secole” (1977: 8). Disciplinele își pot schimba și obiectul de studiu. Ca și alte aspecte ale vieții sociale, disciplinele evoluează și se schimbă în timp, în cursul interacțiunii lor cu mediul, cu celelalte și ca răspuns la problemele apărute în cadrul lor și în lumea „reală”. De exemplu, perspectivele alegerii raționale și colective a politicii își au originile în micro-economie și încearcă aplicarea logicii și formelor analizei economice la situațiile și instituțiile non-pieței. Această dezvoltare a politicii a apărut încă din anii '60 cu un impact imens și controversat asupra disciplinei în ultimul sfert de secol. De asemenea, până în anii '60, geografi nu au fost foarte interesați de politică, iar astăzi geografia politică este un subdomeniu relevant al geografiei și reflectă o abordare inventivă și pătrunzătoare în înțelegerea politicii și puterii.

Acestea fiind spuse, în pofida schimbărilor, suprapunerilor, amestecurilor și împrumuturilor analitice, disciplinele se disting în principal prin tipurile de probleme specifice de care sunt preocupate, prin felul de întrebări pe care le adresează despre aceste chestiuni și prin tipurile de cadre teoretice și analitice utilizate pentru formularea întrebărilor și oferirea răspunsurilor. Disciplinele sunt definite de o anumită combinație de cadre teoretice și conceptuale, referenți empirici și problematici și metodologiile de investigație proprii. Același lucru se petrece și cu „școlile” diferite din cadrul lor, ilustrate anterior.

În fine, disciplinele – sau școlile și sub-domeniile din cadrul lor – sunt constituite în mare parte prin intermediul convențiilor, de oameni care le practică. Trăsăturile caracteristice, granițele, domeniul de interes, procedurile, dezbaterile și metodele de investigație ale disciplinelor și sub-disciplinelor sunt stabilite, susținute și schimbate de oameni. Pentru a ne întoarce la întrebarea inițială a acestei secțiuni: dacă disciplinele sunt definite de problemele pe care le abordează, tipurile de întrebări și metodele utilizate pentru a oferi răspunsuri, poate fi studiul politicii considerat o disciplină a politicii?

În pofida diversității și abordărilor la care m-am referit în acest capitol și care sunt în detaliu explorate în următoarele capitole, cred că răspunsul la acea întrebare este afirmativ. Există o preocupare principală a celor ce studiază politica și aceea este cea față de putere; puterea politică și efectele sale. Bineînțeles, diferiți teoreticieni și școli definesc și abordează chestiunea puterii în diverse modalități. Unii sunt interesați de sursele de putere: de exemplu, este puterea politică generată de controlul asupra resurselor economice, electorale sau chiar ideologice? Poate puterea politică să fie capturată și organizată de o constituție sau o cultură? Sau depinde de puterea militară sau coercitivă – „puterea vine din țeava unei arme” spunea Mao Zedong. Unii sunt interesați de micro-politica puterii – în familii, între sexe, în organizații – în timp ce alții încearcă măsurarea macro-puterii în domeniile privat (de exemplu, corporațiile) și public (statul sau nivelul interguvernamental) care interacționează pentru structurarea și schimbarea economiei politice mondiale contemporane. Alții se axează pe regulile și reglementările instituționale și constituționale care modelează felul în care puterea și resursele sunt distribuite și controlate. Aceasta poate însemna o axare pe reguli specifice din anumite instituții – de exemplu, dacă acționarii au un cuvânt de spus referitor la salariile directorilor companiei, cum este reglementat acest lucru? Cine supervizează? Sau, pentru a lua un alt exemplu (Haagh, 2002), dacă statul se retrage din oferirea serviciilor sociale sau a pensiilor, ce reguli vor governa oferirea acestora de către domeniul privat în comunitate și cine îi va trage la răspundere pe ofertanți? Sau obiectul de studiu poate fi global – de exemplu, dacă și cum este reformată distribuția puterii în cadrul Băncii Mondiale, a Fondului Monetar Internațional sau a ONU. Pe de altă parte, filosofii politici sunt interesați de întrebări referitoare la justificările morale și de altă

natură ale distribuției și folosirii statului și altor forme de putere, precum subliniază Adam Swift în capitolul său. Acestea sunt doar aspectele de suprafață ale varietății de contexte în care cercetătorii din științe politice și filosofii explorează caracteristicile puterii și utilizarea sa. Datorită faptului că puterea este un proces omniprezent în activitățile umane colective, în cadrul și dincolo de stat, analiza și înțelegerea sa sunt cruciale pentru înțelegerea funcționării oricărei societăți. De aici rezultă că științele politice – fiind disciplina cea mai preocupată de analiza și explicația dinamicii puterii – sunt situate la intersecția altor discipline din științele sociale.

5 | Concluzii: Gândirea politică

TREI lucruri ar trebui să fie clare. Primul dintre acestea, definirea politicii și specificarea conținutului disciplinei științelor politice sunt, într-un fel, procese politice. Ele iau naștere din interacțiunea aceluiași factori care modelează politica în general, în lume – idei, interese și instituții diferite în contextul (de obicei) distribuției inegale de putere. La urma urmei, nu există definiții „oficiale” ale politicii sau ce ar trebui să conțină disciplina științelor politice deși în ultimii ani unele eforturi au fost făcute în Marea Britanie pentru îndeplinirea acestei sarcini prin așa-numita „afirmație de referință” a Agenției de Asigurare a Calității în Învățământul Superior în care disciplina științelor politice este descrisă ca:

dezvoltarea cunoașterii și înțelegerii guvernului și societății. Interacțiunea oamenilor, ideilor și instituțiilor oferă oportunitatea de a înțelege cum sunt alocate valorile și distribuite resursele la multe niveluri, de la cel local la cel sectorial, național, regional și global. Analizele referitoare la cine obține ce, când, cum, de ce și unde sunt centrale și se răsfrâng asupra aspectelor legate de putere, dreptate, ordine, conflict, legitimitate, responsabilitate, obligații, suveranitate și luare a deciziei. Politica presupune preocupări de ordin filosofic, teoretic, instituțional și axate pe chestiuni în legătură cu guvernarea (QAA, 2000: 2).

Chiar și atunci, în pofida acestei generalități, această perspectivă „oficială” a evoluat prin intermediul unui proces politic complex ce implică un comitet extins (de 18 academicieni din domeniile științelor politice și relațiilor internaționale), a consultațiilor îndelungate cu alți academicieni din Marea Britanie, a negocierilor finale și compromisurilor de redactare – toate foarte politice.

În al doilea rând, în pofida multiplelor diferențe de abordare, analiștii politici sunt uniți de o preocupare față de proveniența, formele, distribuția, folosirea, controlul, consecințele și analiza puterii politice. Îi separă diferențele de obiect al investigației, nivelurile și cadrele de analiză după cum arată evident capitolele care urmează. Astfel, oricine pătrunde pentru prima dată în disciplina științelor politice ar trebui să fie pregătit să întâlnească un domeniu bogat și pluralist caracterizat, mai presus de orice, de aspectele explicative, preocupat de înțelegerea formelor și caracteristicilor puterii politice și orientat către explicarea folosirilor sale, abuzurilor, politicilor și consecințelor practice.

În al treilea rând - și crucial – presupusele „fapte” ale politicii nu vorbesc singure. Este nevoie de concepte și teorii (cadre de analiză) pentru a le conferi un sens explicativ așa cum au arătat diversele interpretări prezentate anterior ale sfârșitului *apartheid*-ului. Unele dintre cele mai intense și bune dezbateri din cadrul disciplinei științelor politice nu sunt deseori despre „fapte”, ci despre ce concepte și teorii explică acele „fapte”.

Prin urmare, gândirea politică în sensul pe care îl utilizez aici nu se rezumă doar la gândirea despre chestiunile politice din dezbaterile naționale sau internaționale. Nici nu înseamnă evaluarea unui anumit program, a unei politici sau a unei practici în termenii morali de corect sau greșit, bun sau rău, just sau injust, drept sau nedrept (presupunând că am defini astfel de evaluări). Într-un mod mult mai important, gândirea politică implică gândirea (și ascultarea) referitoare la modalitatea cea mai bună de explicare, din punct de vedere politic, a stării lucrurilor, funcționării și consecințelor, a lucrurilor ce se pot petrece în continuare și de ce, dar și cum pot fi schimbate în cazul în care se consideră necesar. Diferitele abordări evidențiate în acest volum ar trebui să contribuie la acest proces. Oricine poate explora, „încerca” sau căuta să combine aceste abordări

explicative diferite referitoare la folosirea și abuzarea puterii, va începe să gândească politic. Iar acesta este un început destul de bun.

Note

SUNT recunoscător colegilor mei Louise Haagh și Neil Carter pentru comentariile utile despre acest capitol de care sunt singurul responsabil.

1 Îi mulțumesc domnului Ian Small pentru observația sa.

Referințe

Bates, Robert H. (1995) 'Social Dilemmas and Rational Individuals: An Assessment of the New Institutionalism', in John Harriss, Janet Hunter și Colin M. Lewis (eds), *The New Institutional Economics and Third World Development* (London and New York, Routledge), 27-48.

Birch, A. H. (2002) *Concepts and Theories of Modern Democracy*, 2nd edn (London, Routledge).

Crick, Bernard (1964) *In Defence of Politics* (Harmondsworth, Penguin).

Dahl, R. A. (1961) "The Behavioral Approach in Political Science: Epitaph for a Monument to a Successful Protest", *American Political Science Review* 55: 67-72.

de Waal, F (1982) *Chimpanzee Politics* (London, Jonathan Cape).

Haagh, Louise (2002) *Citizenship, Labour Markets and Democratization* (Basingstoke, Palgrave).

Hay, Colin (2002) *Political Analysis. A Critical Introduction* (Basingstoke, Palgrave).

Harris, M. (1977) *Cows, Pigs, Wars and Witches* (Glasgow, 1977).

Hellman, J. S., Jones, G. și Kaufmann, D. (2000) "Seize the State, Seize the Day": State Capture, Corruption and Influence in Transition", *World Bank Policy Research Working Paper*, 2444 (Washington, DC, World Bank Institute).

Hill, Christopher R. (1988) *Horsepower: The Politics of the Turf* (Manchester, Manchester University Press).

Adrian Leftwich

Kaufmann, D., Kraay, A. și Zoido-Lobatbn (1999) 'Aggregating Governance Indicators', World Bank Policy Research Working Paper, 2195 (Washington, DC, World Bank); online at <www.worldbank.org/wbi/governance/pubs/aggindicators.htm>.

Lasswell, H. (1958) *Politics: Who Gets What, When, How* (New Yorks--Meridian).

Mandela, Nelson (1995) *Long Walk to Freedom* (London, Abacus).

March, J. G. și Olsen, J. P. (1989) *Rediscovering Institutions* (New York, Free Press).

North, Douglass C. (1995) "The New Institutional Economics and Third World Development", in John Harriss, Janet Hunter și Colin M. Lewis (eds), *The New Institutional Economics and Third World Development* (London and New York, Routledge), 17-26.

Peters, B. Guy (1999) *Institutional Theory in Political Science* (London, Continuum).

QAA (Quality Assurance Agency for Higher Education) (2000) 'Politics and International Relations', Benchmark Statement (Gloucester, QAA); or <www.qaa.ac.uk>

Ricci, D. M. (1984) *The Tragedy of Political Science* (New Haven, Yale University Press).

Tanzi, Vito (1998) "Corruption around the World: Causes, Consequences, Scope and Cures", *IMF Staff Papers*, 45 / 4 (Washington, International Monetary Fund), 559-94.

Weber, Max (1964) *The Theory of Social and Economic Organization*, ed. Talcott Parsons (New York, Free Press).